

2 | 2024

DOOPS GEZIND HAARLEM

nú in fotogalerie
De Gang:

Jeroen Toirkens | Leven met water

tot 9 juni 2024

driemaandelijks magazine van Doopsgezind Haarlem

van de redactie

Leven met water en dan dat beeld van een betonnen muur, of een gladde dijk die ons beschermt tegen al dat water. De beelden van Jeroen Toirkens worden opgenomen in de collectie Provinciale Atlas Noord-Holland.

Overleven, als enige, kind nog en altijd op zoek blijven naar iets tastbaars van de omgekomen gezinsleden. Esther Joël groeide op met een vader die daar niet over kon praten. Na zijn dood kon ze zijn zoektocht afmaken. Door de struikelstenen die de laatste jaren gelegd worden kunnen wij stilstaan bij de namen en verhalen van de slachtoffers.

Lieuwe Koopmans is geïnspireerd door de biografische notities van rabbijn Soetendorp. Die benadrukt dat de wereld heel wordt, wanneer wij ons licht samenbrengen. Wanneer wij dat niet doen of uitstellen, vertragen wij het proces van helen. Hij leest dat als een pleidooi tegen de onverschilligheid.

Nu de vastentijd, Pasen, Pesach, Ramadan en andere belangrijke gedenkdagen achter ons liggen staat Daniel Serrano Bernal stil bij wat we kunnen denken, voelen en doen in de rest van 2024. Hij nodigt uit om onze spirituele reis voort te zetten en veranderingen te bewerkstelligen.

Joep Stassen vertelt over hoe hij de aftrap verzorgde van een bijeenkomst van zorgprofessionals, met als thema "We hebben ieders talent nodig om een gemeenschap te bouwen" en hoe hij daarbij geholpen werd door een ervaringsdeskundige uit het publiek.

Tenslotte roept Adriaan van Dis na een literaire reis op onze geest te dekoloniseren en al die zogenoemde nieuwkomers bij onze samenleving te betrekken.

DE
G
A
N
G

Foto: Kim Krijnen

Jeroen Toirkens Leven met water

documentaire foto-opdracht
provincie Noord-Holland

fotogalerie De Gang
Grote Houtstraat 43 Haarlem
fotogaleriedegang.nl

ma 12.00-17.00
di t/m zo 10.00-17.00
entree gratis

door **Anke van der Meer**

In het buurtschap Vatroop, gelegen aan de Waddenzee bij Wieringen, staat een betonnen wand die ooit gebruikt werd als golfbreker om het land erachter te beschermen. Inmiddels is de dijk verhoogd, en is de constructie deels afgebroken, maar dit deel is blijven staan als herinnering aan de oude situatie. De golfbreker is een van de belangrijke beelden geworden in de tentoonstelling **Leven met Water** van fotograaf Jeroen Toirkens.

'Tijdens een van mijn roadtrips die ik maakte door de provincie Noord-Holland kwam ik deze golfbreker tegen', vertelt Toirkens, 'voor mij symboliseert dat het leven met water. Het blauw van de lucht en het water contrasteert met het grijze betonnen bouwwerk dat de mens heeft gemaakt om te kunnen samenleven met het water. De golfbreker lijkt oneindig lang, maar in werkelijkheid is het niet veel groter dan wat je op de foto ziet. Juist die suggestie is wat het een monumentaal landschap maakt, een statement bijna, iets wat het landschap definieert.'

In 2023 maakte Jeroen Toirkens verschillende malen een roadtrip langs de drie zeeën van Noord-Holland: de Noordzee, de Waddenzee en de voormalige Zuiderzee, het IJsselmeer. Tijdens die reis onderzocht hij de waterbestendigheid van de provincie en legde dit vast in drie beeldessays. Daarnaast maakte hij in het kader van de *Landschapstriënnale Dynamische Waddendelta* tien landschappelijke foto's.

mensenfotograaf

Toirkens: 'De opdracht was om van de Waddendelta landschappen te maken die ik onderweg zou tegenkomen. De Waddendelta loopt van Den Helder tot Den Oever. Dat is 25 kilometer, grotendeels langs de N99. Ik kende de provincie niet zo goed, dus ik ben gaan rondrijden op zoek naar plekken die ik interessant vond. Met behulp van de navigatieapp zocht ik naar de kleine weggetjes. Zo ben ik dat gewend van mijn buitenlandse reizen, naar bijvoorbeeld Mongolië of Rusland. Natuurlijk zijn zulke reizen anders, maar het kijken vanuit verwondering, dat blijft. Zo kwam ik bij de Amsteldiepdijk, een dam tussen de Van Ewijcksluis en Wieringen. Die is ooit gebouwd als een soort test voor de Afsluitdijk. Daar ligt Westerland. De foto van het hek op de dijk en het voetbaldoel maakte ik op die plek.'

Jeroen Toirkens noemt zichzelf een mensenfotograaf. Hij werkte tien jaar aan de serie *Nomad* over de laatste levende nomaden van het noordelijk halfrond. Hiervoor won hij de prestigieuze Canonprijs voor het beste

innovatieve fotoverhaal. Voor het project *Borealis* werkte Toirkens samen met schrijver Jelle Brandt Corstius. Ze vertellen het verhaal van de boreale zone, de zogenaamde Great Northern Forest dat zich uitstrekt over Europa, Azië en Noord-Amerika, en van de mensen die daar wonen. Dit gebied is groter dan het regenwoud in de Amazone of het oerwoud in centraal Afrika en bevat dertig procent van alle bomen ter wereld. Een belangrijk gebied in tijden van klimaatverandering. Dit project resulteerde in een boek en een tentoonstelling die te zien was in Fotomuseum Den Haag en het Anchorage Museum in Alaska, VS.

'Borealis ging natuurlijk over bomen en het bos, maar ik wilde ook de menselijke aanwezigheid vastleggen. Dat hoeft niet de letterlijke aanwezigheid te zijn van een mens in beeld, het kan ook een bordje aan een boom zijn, of andere ingrepen van de mens. In Noord-Holland is een landschap voor een groot gedeelte al gecreëerd door de mens, grote stukken land zijn ingepolderd. Daarom wilde ik dat

laten zien. Op die manier gaat het verhaal over landschappen, maar ook over mensen.'

Atlas Noord-Holland

Jeroen Toirkens maakte de foto's in opdracht van het Noord-Hollands Archief. De serie wordt opgenomen in de collectie Provinciale Atlas Noord-Holland die eigendom is van de provincie Noord-Holland. Deze beeldcollectie legt de beeldgeschiedenis van Noord-Holland vast. Ieder jaar worden drie gerenommeerde fotografen uitgenodigd om een plan in te dienen voor deze documentaire foto-opdracht. In 2023 werd deze opdracht toegekend aan Jeroen Toirkens met als onderwerp 'Leven met water – waterveiligheid'.

'Ik vond het een eer om geselecteerd te worden. Het zijn de krenten in de pap als je een jaar lang zo'n opdracht kan doen', zegt Toirkens. 'De commis-

sie kende het project *Borealis* en ze waren enthousiast over mij als fotograaf. Ik vind het bijzonder van de provincie Noord-Holland dat ze al vanaf 1992 de provincie zo laten vastleggen. Eigenlijk zou iedere provincie dit moeten doen zoals de provincie Noord-Holland.'

Naast de tien monumentale landschapsfoto's zijn er dus drie beeld-essays die gaan over het schiereiland dat Noord-Holland is en dat beschermd moet worden tegen water. Toirkens heeft ervoor gekozen om drie aspecten te laten zien van leven met water: het beschermen van het landschap tegen het water aan de kant van het IJsselmeer, het wonen met water van de Waddenzee op Texel en het werken

met water aan de Noordzeekust. Het eerste verhaal gaat over de versteviging van de Markermeerdijk. Dit is nodig omdat met het stijgen van de zeespiegel de dijk instabiel kan worden en kan gaan verschuiven. Over het hele traject van 33 kilometer worden verschillende materialen gebruikt om de oude dijk te versterken, bijvoorbeeld met historische steenbekleding als basalt en Noordse stenen.

Toirkens vertelt dat hij negen keer naar de Markermeerdijk is geweest om de serie te kunnen maken. Daaraan voorafgaande volgde hij een veiligheidstraining. 'Er wordt daar gewerkt met groot materieel dus je kunt niet zelfstandig rondlopen.'

'Ons land ligt onder de zeespiegel. Dat moet je beschermen...'

Het verplaatsen van het vaste strandpaviljoen in Castricum representeert het verhaal over werken met water. Het paviljoen moest vier meter verplaatst worden richting zee. Op die manier is er ruimte voor de duinen om aan te groeien met stuifzand. 'In februari was ik er voor het eerst. Er werden palen in de grond gedreven met behulp van opgepompt zeewater. Op een van de foto's zie je de eigenaar ook in beeld met een schep in de hand. Hij hielp zelf mee waar hij kon. Ook de bediening was aan het helpen.'

Op Texel volgde hij Henk van Slageren, een gepensioneerde dahliakweker die in De Cocksdorp woont. Toirkens: 'Ik vond Henk via een tip van een journalist van de Texelse Courant. Hij woont in een arbeidershuisje uit de jaren dertig vlakbij natuurgebied De Slufter. Zijn vrouw is een aantal jaren geleden overleden. Ik maakte foto's van Henk als bewoner van het

eiland, maar in de selectie van het verhaal ging het toch meer over het wonen en over het huisje zelf, dan over Henk.'

visuele barrière

De selectie van zijn beelden maakt Toirkens altijd met curator Marc Prüst. 'Op het moment zelf fotografeer ik gewoon, maar tijdens het editproces maak je keuzes en rolt er een verhaal uit. Dit proces moet je samen doen is mijn ervaring omdat je er zelf te dicht op zit.'

Ook het ontwerp voor de tentoonstelling in fotogalerie De Gang maakten Jeroen Toirkens en Marc Prüst samen. 'De landschappen zijn eerder geëxposeerd in een kerkje in Wieringerwerf. Daarvoor waren stellingen gemaakt waar aan beide kanten foto's gehangen konden worden. Ik wist dat ik die landschappen dwars in De Gang wilde hebben.

Op die manier worden ze een visuele barrière. Nu is het gevoelsmatig alsof je tussen dijken staat.' De wortels van Jeroen Toirkens liggen in Brabant, en hij woont al dertig jaar in Zuid-Holland. 'In Brabant was ik bos gewend. Zuid-Holland is ook weer heel anders dan Noord-Holland. Zo heeft iedere provincie een eigen identiteit. Ik ben in de loop van dit project van het Noord-Hollandse landschap gaan houden. Zo'n asfaltdijk zoals ik die in Den Helder heb gefotografeerd, die is niet echt subtiel, maar de uiteindelijke functionaliteit maakt het mooi. Het is heel Nederlands, heel robuust. Ons land ligt onder de zeespiegel. Dat moet je beschermen, en dan moet een dijk stevig zijn. En over die specifieke asfaltdijk, toen die vernieuwd zou worden had dat met beton gekund. Dat is aantrekkelijker om te zien dan asfalt, maar de Heldernaren vonden dat die *look* moest blijven.' ●

Aan het volgende plan wordt gewerkt. 'Met Jelle Brandt Corstius ben ik aan het brainstormen over een volgend project.' Hun boek *Borealis* is bijna overal uitverkocht, maar er zijn nog een aantal exemplaren te koop bij De Wereld van Jansje.

poëzie is een daad...

Iedereen staat alleen op het hart van de aarde
Doorboord door een straaltje zon
En snel valt de avond

Salvatore Quasimodo

Levenslessen van een rabbijn,
Awraham Soetendorp, uitgeverij
Balans, 2023

door Lieuwe Koopmans

Ik had nog nooit van de dichter Salvatore Quasimodo gehoord. Hij heeft in 1959 de Nobelprijs voor de literatuur gekregen. In dit kleinood van slechts 19 woorden tekent hij voor mij een wereld van vreugde, donkerte en verantwoordelijkheid. Ik trof het aan in de schitterende biografische notities van rabbijn Soetendorp.

'Iedereen staat alleen op het hart van de aarde'. Met deze zin geeft de dichter het belang van iedere afzonderlijke mens aan; iedereen doet er toe, iedereen is van betekenis in zijn wereld. We kunnen ons daarbij niet verschuilen achter een ander, want jij en ik staan ieder in het hart. 'Doorboord door een straaltje zon'. In deze zin geeft Quasimodo mij de boodschap mee dat ieder licht kan

bringen in zijn of haar wereld. Door aandacht te schenken aan de ander doen we dit, in vriendelijkheid, zorgzaamheid, met plezier en humor.

'En snel valt de avond'. Hier krijgt het gedicht urgentie. Doe het nu, wacht niet, want de avond valt. Deze laatste zin is voor mij een confrontatie. Hoe vaak niet stel ik een gebaar in de richting van een ander uit. Ik wacht tot zich een betere gelegenheid voordoet of tot ik er tijd voor kan maken. Rabbijn Soetendorp benadrukt dat de wereld heel wordt, wanneer wij ons licht samenbrengen. Wanneer wij dat niet doen of uitstellen, vertragen wij het proces van helen. Het leest als een pleidooi tegen de onverschilligheid. Ik moet niet uitstellen, maar nu mijn bijdrage leveren. ●

verhaal | taal

Bart Stobbelaar

onzichtbaar gezien (bij 2 Koningen 5:1-15)

Naäman, de bevelhebber van het Aramese leger, een man van hoog aanzien, lijdt aan huidvraat. Een ziekte? In ieder geval er kleeft iets aan hem. Daarom is hij bedreigend, zo iemand wil je niet zien. Er kleeft iets dat besmettelijk is, maar ook hemzelf schaadt. Niet alleen fysiek, maar ook persoonlijk. Dat vreet aan hem. Alleen, daarvan is hij zich niet bewust, nog niet.

Wie geneest hem, van het ene zowel als van het andere? Er blijkt onder zijn bevel op een van de strooptochten van het leger een meisje meegenomen te zijn uit Israël, zij dient nu de vrouw van Naäman. Zij verzucht dat er in haar land Israël een profeet is die hem kan

genezen van zijn kwaal. De koning van Aram geeft vervolgens Naäman dan ook een brief mee voor de koning in Israël met daarin de vraag zijn bevelhebber Naäman te genezen. De koning van Israël denkt in machstermen, hij is bang dat hij als god gezien wordt, die kan helen en schaden. Hij vreest een complot.

Dan is er Elisa, de profeet. Hij, als profeet, kan genezen! Hij doet dat op afstand, want stuurt zijn bediende met de opdracht tegen Naäman te zeggen dat hij zich zevenmaal moet onderdompelen in de rivier de Jordaan. Dat is Naäman te gortig, hij voelt zich gekleineerd. Hij hoopte op een spectaculair optreden van de beroemde

profeet en niet te woord worden gestaan door ondergeschikten van de profeet. Hij stemt pas toe als zijn eigen bedienden hem vragen waarom hij wél bereid is iets moeilijks te doen om van zijn kwaal af te komen, maar niet iets gemakkelijks. Hij gaat kopje onder in de Jordaan en is genezen! Waarvan genezen, van de huidvraat of toch van iets anders?

In dit verhaal staan hoog en laag, aanzien en geringheid, gezien willen worden en onzichtbaarheid tegenover en naast elkaar. Het gezien worden wordt omgekeerd in: onzichtbaar gezien worden. Het dienstmeisje, meegevoerd uit Israël, de woordvoerder van de profeet Elisa, en tenslotte de bedienden van Naäman zelf. Hem, als hooggeplaatste, geziene persoon, wordt een lesje geleerd. Ondergaan in de Jordaan, onzichtbaar genezen worden. Wat aan hem kleeft, macht en gezag, wordt afgewassen en zo wordt hij mens, kwetsbaarder dan voorheen, maar sterker als mens. ●

kerkdiensten

zondag 5 mei – bevrijdingsdag
Kleine Vermaning Daan Savert

donderdag 9 mei – hemelvaartsdag

zondag 12 mei
Grote Vermaning Daniel Serrano-Bernal

zondag 19 mei – 1e pinksterdag
Kleine Vermaning Alex Noord

zondag 26 mei
Grote Vermaning Daniel Serrano-Bernal

zondag 2 juni
Kleine Vermaning Alex Noord

zondag 9 juni
Grote Vermaning Daniel Serrano-Bernal

zondag 16 juni
Kleine Vermaning Wim Grimme

zondag 23 juni
Grote Vermaning Alex Noord

zondag 30 juni
Grote Vermaning Luca de Boer

zondag 7 juli
Kleine Vermaning Alex Noord

zondag 14 juli
Grote Vermaning Daniel Serrano-Bernal

zondag 21 juli
Kleine Vermaning Jaap Klanderma

aanvang 10.30 uur, tenzij anders vermeld

zondag 28 juni
Grote Vermaning Jolan Gaikema

zondag 4 augustus
Kleine Vermaning Jaap Brusewitz

adressen
Grote Vermaning
Frankestraat 24, 2011 HV Haarlem
Kleine Vermaning
Postlaan 16, 2101 VE Heemstede

De diensten zijn te volgen via zoom.
Log in meeting id: 933 7096 3269
passcode: 745563. Graag video uitzetten als je de dienst volgt.

Zie ook doopsgezindhaarlem.nl

13 jaar

Het *Mededelingenblad* zou voortaan *Doopsgezind Haarlem* heten, en met een hele andere opzet, zo besloot de kerkenraad op 3 maart 2011. Dit op basis van een voorzet van Harry Swaak waar de kerkenraad erg enthousiast over was. In april 2011 verscheen het eerste nummer van *Doopsgezind Haarlem* in een oplage van 1200 exemplaren.

Willemien Ruygrok
neemt afscheid

Het nieuwe magazine vervangt twee andere bladen: het intern gerichte *Mededelingenblad* en het extern gerichte *De Blauwe Cirkel*. De kerkdiensten en mededelingen, berichten en tips vanuit de gemeente kregen uiteraard een prominente plek in het blad. Daarnaast was het de bedoeling dat *Doopsgezind Haarlem* ondersteunend zou werken voor de tentoonstellingen in fotogalerie De Gang, waardoor een aparte catalogus niet nodig was. Bovendien zou het fungeren als uithangbord voor De Wereld van Jansje.

Het blad werd ook een 'magazine' in plaats van een kerkblaadje. Het moest een professionele uitstraling krijgen en zich niet alleen richten op de (Haarlemse) doopsgezinde gemeentelieden, maar ook op de buitenwereld, zowel wat betreft inhoud als uitstraling. Een uitdagende opdracht!

vaste rubrieken

Vanaf het begin is het nieuwe magazine goed ontvangen. In de eerste redactie zaten Harry Swaak als betrokken vriend van de doopsgezinden, pastoraal werker Wim van Leeuwen, predikant Herman Heijn en Joris Snaaijer namens de jongeren van Sneel.

De werkwijze was jarenlang dezelfde. In samenwerking met het secretariaat van de kerk verzamelde Wim van Leeuwen de preekroosters en mededelingen uit de gemeente. De dominees zorgden om en om voor een overdenking. De voorzitter of secretaris van de kerkenraad schreef een bericht voor de rubriek 'Uit de Heerenkamer' met informatie over wat er in de kerkenraad besproken en besloten was.

Evelien Henstra, die voor de Culturele Commissie de publiciteit verzorgde, interviewde voor het blad de fotograaf die in De Gang zou exposeren. Ook anderen, waaronder ikzelf namen een enkele keer de honneurs waar. Op de achterpagina stelde steeds een van

de medewerkers van Jansje zich voor. Bladerend door de vele jaargangen valt op dat sommige zaken steeds terugkomen: de pelgrimsreizen van de jongeren en hun reises naar Giethoorn, de vakantie week voor de iets ouderen, de Buitendag, de themadinsten, en natuurlijk de artikelen over Jansje. Bijvoorbeeld bij het vijfjarig bestaan in 2013. Daar werd Jansje vergeleken met een klavertje vijf: een klavertje vier brengt geluk, een klavertje vijf deelt dat geluk uit. En wat zijn dan die blaadjes?

- 1 de medewerkers,
- 2 het personeel
- 3 de klanten
- 4 de leveranciers
- 5 de samenleving

En dan is er nog het steeltje vertelt toenmalig directeur Claudia Stefanutto, het concept: fair, eco en design.

toppers

In een van die eerste nummers werd aandacht besteed aan de expositie 'Mennonites, Mennonites', waarbij vier fotografen doopsgezinde gemeenten

van over de hele wereld toonden. De tentoonstelling van Simavi, met foto's van Raymond Rutting, kreeg uitgebreid aandacht in het magazine vanwege de bijzondere gast die de tentoonstelling opende, niemand minder dan prinses Beatrix. Zij sloot zich aan bij Ruttings boodschap, namelijk dat het er niet om gaat waar je geboren bent, want iedereen heeft recht op een gezonde basis.

Natuurlijk was er in het magazine veel aandacht voor hedendaagse maatschappelijke ontwikkelingen. Zo was Doopsgezind Haarlem een van de voortrekkers van het organiseren van projecten tijdens de vluchtelingenstroom uit onder andere Syrië. Er werden meerdere keren gezamenlijke maaltijden georganiseerd in de kerkzaal en er waren taallessen voor de gevluchte nieuwe Haarlemmers. Ook klimaatverandering en het belang van duurzaamheid kwam voorbij, bijvoorbeeld in de serie van Jet van Vrede die schreef over grootouders voor het klimaat en over duurzame begraafplaatsen.

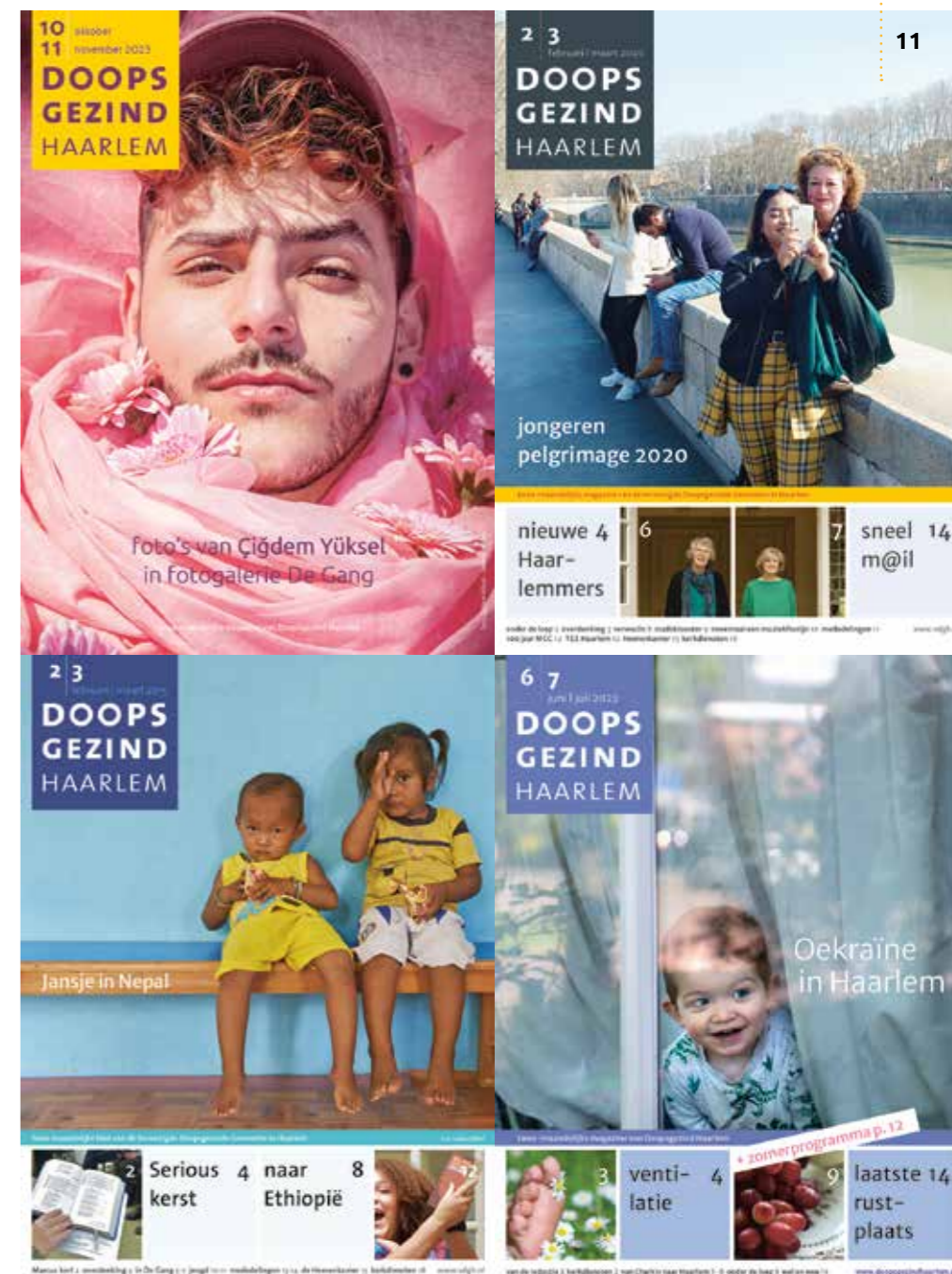
In 2011 verscheen ook voor de eerste keer van de hand van Bart Stobbelaar: 'Marcus Kort', nu beter bekend onder de naam, 'verhaal | taal'. Een column waarin steeds een bijbelverhaal wordt toegelicht.

Ook was er iedere keer nieuws vanuit Sneel: eerst onder de naam 'Jeugdkrant' en later onder de naam 'Sneelmail'. Soms werd dit gevuld door de jeugdwerkbegeleider, maar het idee was om de Sneelers zelf aan het woord te laten.

De serie 'Heilige Schrift' startte in 2012 en gaf een podium aan een lid of vriend/in van de gemeente die iets vertelde over zijn of haar persoonlijke geloofsbeleving aan de hand van een tekst uit de bijbel. Herman Heijn maakte daarbij een portretfoto.

columnisten

Het blad heeft al jarenlang een aantal vaste columnisten gehad. Ik noemde al Bart Stobbelaar, maar Joep Stassen heeft ook al lange tijd een plek in het

Doopsgezind Haarlem is altijd bedoeld geweest om de buitenwacht kennis te laten maken met wat er bij doopsgezinden leeft en speelt.

magazine. Hij verhaalt over zijn persoonlijke ups en downs. Lieuwe Koopmans verblijdt de lezer iedere keer weer met een gedicht, inclusief een persoonlijk reflectie daarop. 'Poëzie is een daad', heet deze bijdrage.

Er is ook aandacht voor wat individuele leden en vrienden doen: Frans Linszen die in zijn eentje op pelgrimsreis gaat, Astrid Lofvers die

in haar scooter een rondje IJsselmeer maakt, een groepje onder leiding van Bart Stobbelaar dat tot twee keer toe naar Zambia gaat, een aantal jongeren dat afreist naar Indonesië.

Doopsgezinde Haarlemmers zijn ondernemende mensen, en het zijn mensen die blijkbaar graag samenwerken: met Stem in de Stad, later met het Stads klooster, en met diverse

kerken werden er onder andere taallessen en uitstapjes voor vluchtelingen georganiseerd.

wisseling van de wacht

Met het vertrek van Herman Heijn in 2021 verdween er een steunpilaar en een fotograaf. Ik had al eerder van Wim van Leeuwen het werk overgenomen, en bleef als hoofdredacteur de missie en visie bewaken en als eindredacteur het tekstuele niveau. Sinds een paar jaar zijn Jet van Vrede, Anke van der Meer en nu ook Lineke van Welt lid van de redactie.

Niet officieel lid, maar wel een heel belangrijke rol in de redactie heeft grafisch ontwerper Susan de Loor. Zij heeft vanaf het eerste begin de vormgeving van het magazine verzorgd en heeft daarmee het gezicht van *Doopsgezind Haarlem* bepaald, naar binnen en naar buiten. Susan hielp aanvankelijk hoofdredacteur Herman Heijn als artdirector. Na zijn vertrek is zij door haar jarenlange ervaring en betrokkenheid daarom nog steeds degene die de artistieke en vaak ook de inhoudelijke visie bewaakt.

Doopsgezind Haarlem is altijd bedoeld geweest om de buitenwacht kennis te laten maken met wat er bij doopsgezinden leeft en speelt. Op eenzelfde manier als waarop fotogalerie De Gang de schakel vormt tussen de koopgoot Grote Houtstraat en de stilte van de Grote Vermaning. De foto's vormen een brug tussen de samenleving en het geloof. Die brug wordt in het magazine gevisualiseerd door de beelden en door de verhalen. Daarnaast is het magazine er ook om leden en vriend/innen te inspireren. En het is natuurlijk ook een visitekaartje voor Jansje.

Wat door de jaren veranderde is de frequentie. Van tien, naar zes, en vanaf 2024 naar vier nummers per jaar. De oplage werd met 800 exemplaren naar beneden bijgesteld. Dat had deels te maken met het dalende ledental, deels met het feit dat het blad niet actief aan bezoekers van De Gang of de kerk werd meegegeven. Inmiddels is aan het einde van iedere tentoonstelling het blad door zoveel mensen meegenomen dat er geen exemplaren meer over zijn.

de lezers

Het is altijd fijn om feedback te krijgen van de lezers, positief of minder positief dat maakt niet uit, maar weten dat het gelezen wordt en dat ons werk iets losmaakt, dat doet goed.

Voor mij is het genoeg geweest. Na dertien jaar stop ik als hoofdredacteur van *Doopsgezind Haarlem*. Met vier nummers per jaar kan je naar mijn mening niet goed uitdrukking geven aan waar de doopsgezinde gemeente Haarlem voor staat. Natuurlijk blijf ik op verzoek artikelen schrijven, maar de verantwoordelijkheid laat ik nu graag over aan anderen. ●

Willemien Ruygrok
w.ruygrok@quicknet.nl

Wat te denken? Wat te voelen? Wat te doen dit jaar?

Velen van ons voelen zich verloren door alles wat zich in de wereld voordoet. Oorlogen en discriminatie lijken gewoon te worden, misbruik van macht tegen kwetsbare mensen lijkt te worden geaccepteerd, terwijl autoriteiten zwijgen. Met deze overdenking vraag ik de belangrijke momenten van maart en april mee te nemen voor de rest van dit jaar. Terugkijken is altijd relevant om te kunnen veranderen wat niet goed is.

Tijdens de veertig dagen voor Pasen wordt door christenen het leven, de dood en opstanding van Jezus herdacht. Tijdens deze periode is er de mogelijkheid om dicht bij God te komen, door te gedenken, te vasten en collectief te vieren.

In deze zelfde periode staat de *ramadan* op de moslimkalender. Dat is een heilig moment om te vasten van zonsopgang tot zonsondergang om zo dicht bij Allah te komen.

Op de joodse kalender staat de *pesach*, waarbij de Joden actief het verhaal van de Exodus herdenken, toen de oude Israëlieten werden bevrijd uit de slavernij. Het is een tijd om te herdenken, samen te komen, samen de heilige tekst te lezen om de herinnering levend te houden aan de voorouders die samen de vrijheid bereikten.

Ook staan in maart drie andere belangrijke gedenkdagen op de kalender. *Internationale Vrouwendag* op 8 maart, de dag die ons uitdaagt om op gender gebaseerd onrecht te erkennen, te bespreken en te veranderen. Op 21 maart is het de *Internationale Dag voor de Uitbanning van Rassen-discriminatie*, waarbij herdacht wordt dat rassendiscriminatie nog steeds deel uitmaakt van het dagelijks leven. Deze dag maakt mensen bewust van wat er is gebeurd op het gebied van kolonialisme, wat er nog steeds gebeurt in de huidige sociale dynamiek en hoe open discussies over racisme nog steeds relevant zijn. De laatste dag van maart wordt de *Dag van de Zichtbaarheid van Transgenders* gevierd. Die dag wordt het bestaan van transgenders onder de aandacht gebracht en de aandacht gevestigd op armoede, discriminatie en geweld waar transgenders mee te maken hebben. Deze dag biedt de mogelijkheid om te herdenken hoe transpersonen van oudsher zijn mishandeld omdat ze 'niet binnen de sociale parameters passen.'

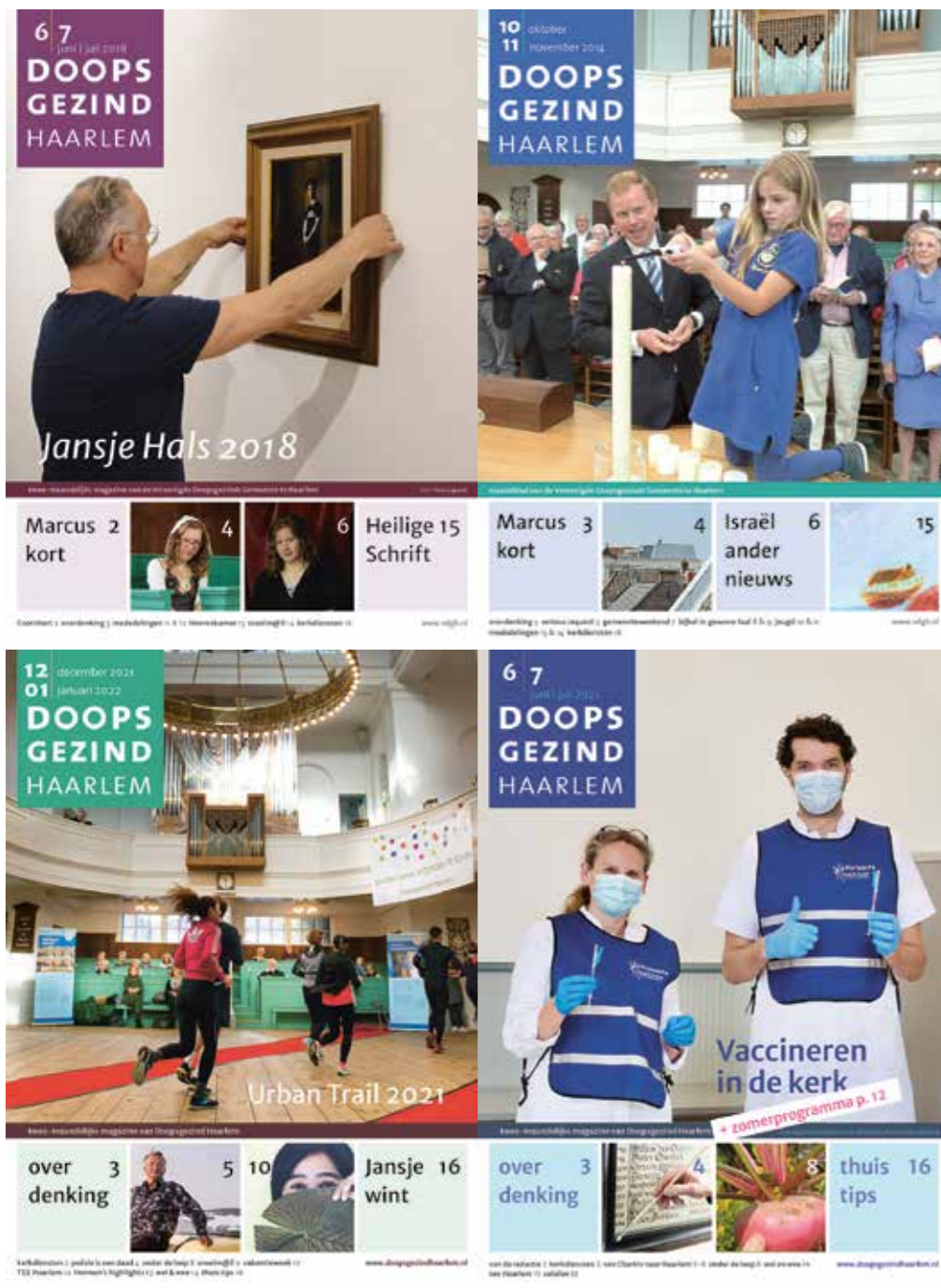
door Daniel Serrano-Bernal

Daniel Serrano-Bernal is
jeugdwerkbegeleider &
predikant van
Doopsgezind Haarlem

Internationale Vrouwendag, Internationale Dag voor de Uitbanning van Rassendiscriminatie en de Dag van de Zichtbaarheid van Transgenders nodigen ons uit op een spirituele reis, niet door te vasten of minder te eten van dit of te consumeren van dat, maar door serieus te nemen dat mensen nog steeds gediscrimineerd worden om wat zij zijn.

Zoals pasen ons herinnert aan de leer van gerechtigheid en vrede, brengt de ramadan ons een maand van vroomheid en gerechtigheid, en brengt pesach ons een tijd om de weg naar vrijheid te gedenken en zoeken. Ook de herdenkingsdagen 8, 21 en 31 maart hebben een belangrijke betekenis in onze diverse samenleving. Deze drie dagen zijn slechts een herinnering aan hoe onrechtvaardigheid nog steeds normaal is voor sommige bevolkingsgroepen. Deze drie dagen zijn een begin om onrechtvaardigheden onder onze aandacht te brengen, onrechtvaardigheden waar we niet over durven of willen praten.

Daarom mijn vraag: *wat te denken en wat te voelen en wat te doen in de rest van 2024?* Is er iets te vieren of is er niets te vieren? Gaat het om het elkaar toewensen van een vrolijke feestdag of herdenkingsdag? Ik heb het gevoel dat we genoeg hebben om over na te denken voor de rest van het jaar en gezamenlijke acties kunnen starten om verandering te bewerkstelligen. ●

In het bijzijn van nabestaanden en anderen, worden in de Dickmanstraat en Rollandslaan in Haarlem struikelstenen onthuld.

Wat zou jij doen?

door **Jet van Vrede**

Struikelstenen drukken je met de neus op het feit dat er, waar jij loopt, in de Tweede Wereldoorlog mensen gedeporteerd zijn.

Als ik met de bus thuis kom, zie ik er bij Cruquiusweg 150 in Heemstede vier liggen, van de familie Kannegieter-Kokernoot. In 1930 was in Amsterdam zoon Jacob Simon geboren en op 11 januari 1940 zoon Maurice. Ze kwamen in Heemstede terecht, in dat in 1931 nieuwgebouwde huis, dat uitkeek over weilanden. De jongens konden vast geweldig spelen in die weilanden en bij de ruïnes van het Oude Slot. Ik zie voor me dat Jacob Simon het bos uit komt rennen. Maurice was nog te klein om zover mee te gaan. Of was er nog geen bos, of misschien waren hun ouders bezorgd en mochten ze die natuur helemaal niet in? De gruwelijke werkelijkheid is in ieder geval dat het hele gezin in maart 1942 gedeporteerd werd en in 1943 omgebracht. Hun namen zijn vereeuwigd op het namenmonument bij het Groenendaalse bos en op de struikelstenen voor hun huis. Tijdens mijn ommetjes denk ik aan ze. Het lukt me niet om mijn voet op die struikelstenen te zetten.

nabestaanden

Esther Joël ontdekte het hartverscheurende verhaal van haar vader door wat een klein jongetje, Peter Zuidweg, in

1943 aan de overkant van zijn huis in de Bisschop Ottostraat in Haarlem zag gebeuren. Dat kleine jongetje van toen is na zijn pensioen gaan uitzoeken waarvan hij eigenlijk getuige was geweest, is naar nabestaanden gaan zoeken en vond Esther.

Haar vader Louis Joël heeft als enige van het gezin de oorlog overleefd. Het gezin woonde in Rotterdam en heeft zich tijdens de bombardementen gesplitst. Oma is met de drie jongste kinderen naar Haarlem gevlucht en ondergedoken bij een nicht op de Bisschop Ottostraat 29. Dat gezin Ketellapper bestond uit zes gezinsleden. Bij een razzia zijn ze allemaal opgepakt. Oma heeft zich met haar drie kinderen vrijwillig gemeld bij de Hollandsche Schouwburg in Amsterdam in de gedachte dat ze wel terug zouden komen. Esthers vader werd als zevenjarig jongetje in de crèche aan de overkant ondergebracht.

De buurman van Bisschop Ottostraat 31 vertrouwde het zaakje niet en is ze achterna gereisd om de kinderen op te halen. Dochter

Willie wilde bij haar moeder blijven in de Hollandsche Schouwburg. De buurman is vervolgens de straat overgestoken naar de crèche en heeft kleine Lowietje wel meegekregen en bij hem thuis onder laten duiken. Alleen wilde Lowietje buiten spelen en dat kon niet, omdat er een NSB'er in de Bisschop Ottostraat woonde. Voor de veiligheid droeg de buurman Lowietje over aan het verzet, waarna hij naar Brabant gebracht werd en bij een boerengezin in een schuur in onderduik ging.

Na de bevrijding kwam hij in Hilversum in een kindertehuis terecht omdat hij als enige de oorlog had overleefd. Zijn vader, moeder, broers en zusjes zijn omgekomen in Auschwitz en Sobibor. Grote zus Willie is 14 jaar geworden. Louis vond dat zijn dochter Esther op zijn zus leek, maar kon Esther geen foto laten zien. Hij had slechts een klein fotootje van zijn moeder Aaltje. Louis praatte niet over zijn familie, maar heeft de rest van zijn leven wel naar iets tastbaars over hen gezocht.

de cirkel is rond

Pas toen in 2012, na de dood van haar vader het Joods Monument op het Philip Frankplein achter de Toneelschuur onthuld was, ontdekte Esther dat daar de namen van haar oma, haar oom en haar tante op stonden. Vervolgens is ze zelf gaan zoeken. Esther vond op internet waar haar vader nooit over kon praten: verre

familieleden en zelfs foto's van hun opa Benjamin en tante Willie. Ze kon met eigen ogen zien dat haar vader gelijk had dat zij op haar tante Willie lijkt.

Voor Esther was het leggen van struikelstenen in 2022 in de Bisschop Ottostraat voor haar oma Aaltje, oom Meijer en tante Willie een eerbetoon aan haar dappere vader: 'De cirkel is rond, ik heb zijn zoektocht kunnen afmaken en daar ben ik trots op.'

oppoetsen

In Haarlem worden er sinds 2022 jaarlijks zo'n 75 stenen gelegd. De onthullingen zijn altijd indrukwekkend, met verre familie of burens erbij, pal voor het laatste woonadres waar de door de nazi's vermoorde stadsgenoten in vrijheid hebben gewoond.

Ans Laver-de Boer ging zes jaar geleden voor het eerst op zoek naar haar geboortehuis in de rivierenbuurt in Amsterdam. Ze vond het huis en maakte een paar foto's, maar het deed

haar niet zoveel. De straat uitlopend vielen haar twee struikelstenen op. Daar voelde ze wel degelijk emotie bij. Met die emotie is ze iets tastbaars gaan doen, namelijk het poetsen van de struikelstenen. 'Het poetsen van de messing stenen doe ik om ze op te laten vallen. Het is een kleine moeite en het geeft mij voldoening. Ik poets

in Haarlem-Noord en soms in het centrum op vrijwillige en vrijblijvende basis. Zolang we hun namen kennen vergeten wij hen niet.' •

- joodsmonumenthaarlem.nl/struikelstenen/
- jck.nl/open-joodse-huizen

In de voetsporen van vele pelgrims voor hen togen de Sneeljongeren dit jaar naar Santiago de Compostella. Daar gingen zij op zoek naar de kantelpunten in de Europese geschiedenis. Wat heeft de reis hen persoonlijk gebracht?

Roelos Ik ben op deze reis dichter bij mezelf gekomen en heb dingen van mezelf ontdekt waar ik trots op ben, en waar ik niet trots op ben. Maar zodra je dat herkent, kun je dat oplossen en zo groeien. De reis heeft mij dichter bij de groep van Sneelers gebracht. Ik ben er pas bij sinds de covid periode. Je leert op de reis de kinderen anders kennen

Phia De pelgrimsreis geeft mij altijd een enorm gevoel van verbondenheid met de Sneelkinderen, omdat wij als kader nu ook deelnemers zijn op pelgrimsreis. Hierdoor zien we allemaal andere kanten van elkaar en dat is fantastisch. Het bezoek aan de mooie en historische kerk in Santiago de Compostella is speciaal omdat je de geschiedenis voelt en gaat nadenken over dat wat zich ooit heeft afgespeeld.

Maartje Deze reis heeft mij vooral inzicht gebracht in wat een pelgrimage voor verschillende mensen kan betekenen. Aan de ene kant het leren kennen van 'onze' Sneelkindjes, maar we hebben ook gesproken met pelgrims over hun motivatie om naar

Santiago de Compostella te komen: van contact met God tot contact met de natuur en met jezelf. Voor mij is spiritualiteit in contact staan met jezelf en de mensen om je heen, en de manier waarop we er allemaal voor elkaar zijn, en elkaar ondersteunen.

Mart De reis heeft mij betere connecties met mensen gebracht, meer vrienden maken, je stress los laten en genieten van het moment.

Fenne Tijdens de reis heb ik voornamelijk contact gelegd met de andere mensen van Sneel. Ik was er lang niet geweest en om de nieuwe generatie mee te maken was super! Ik zou de pelgrimsreis niet als spiritueel opvatten omdat ik niks heb met spiritualiteit. Maar naast dat ik dit soort reizen superleuk vind, hou ik van de verhalen die we creëren en de herinneringen die we maken.

Job Ik heb genoten van de saamhorigheid en de groepsdynamiek. Iedereen was zichzelf en ging respectvol met elkaar om. Ik kende voor deze reis een groot deel van de groep nog niet, maar ik heb ze in korte tijd leren

door **Daniel Serrano-Bernal**

kennen. Ik vond de stad en de verhalen van pelgrims erg indrukwekkend. Allemaal met een andere motivatie, maar met hetzelfde doel op weg naar Santiago de Compostella.

Hoewel ik de pelgrimstocht niet heb gelopen, voelde ik me toch geïnspireerd en verrijkt door de sfeer van de reis en de betekenisvolle interacties met anderen.

Asun De pelgrimsreis is voor mij altijd een bijzondere tijd van verbinding. Zo'n intensieve reis brengt je dichter bij elkaar. Je leert elkaar op een nieuwe en andere manier kennen. Die verbinding heb ik altijd heel waardevol gevonden en ik ben heel erg dankbaar dat ik dat weer een jaar heb mogen meemaken. Het is een tijd voor bijzondere ervaringen, een stapje uit mijn comfortzone, maar juist ook een onderdompeling in plezier en mooie mensen. Het is een reis vol indrukken en inspiratie, die me op een nieuwe manier naar de wereld doen kijken. •

Elke vrijdag is Sneel open van 15.00 t/m 22.00 uur. We hebben heerlijk eten en een spannend en uniek programma. Je bent van harte welkom om te komen eten om 17.30 uur.

Als je alleen mee wil doen aan het programma, kom dan om 19.15 uur, het duurt tot 22.00 uur.

De bewoners van het Achterhuis én het voorhuis

Dagelijks staan er rijen mensen voor de deur om een kijkje te nemen waar Anne Frank en nog zeven anderen ruim twee jaar voor Nazi-Duitsland ondergedoken hebben gezeten.

Het Anne Frankhuis in Amsterdam is daarmee een symbool geworden van 'goede moed, hoop en vertrouwen in de mens te midden van dodelijke dreigingen.' Dat waren de woorden van vader Otto Frank die als enige terugkwam uit de kampen.

'Lieve Kitty...', schreef Anne in juli 1942 in haar dagboek. 'Onderduiken, waar zouden we gaan onderduiken, in de stad, op het land, in een hut of in een huis? Wanneer, hoe en waar?' Het werd het Achterhuis aan de Prinsengracht 263. Daar was Opekta gevestigd, het bedrijf in jambereiding waarvan Otto Frank directeur was. Het grachtenpand bestond namelijk uit een voorhuis en een achterhuis waarvan de ingang verborgen kon worden.

Toen de verordening, dat het voor Joden verboden werd een eigen bedrijf te leiden, in oktober 1940 van kracht werd, besloot Otto Frank met de familie onder te duiken in het Achterhuis. Hij vroeg zijn personeel om als helpers op te treden met de aantekening dat het een enorme druk en spanning zou geven op hun werk, maar ook op hun persoonlijk leven. Allen stemden unaniem in...

Op 5 juli 1942 schreef Anne in haar dagboek: 'We kleedden ons alle vier zo dik mogelijk aan en dat alleen om nog wat kleren mee te nemen. Geen Jood zou het in onze toestand gewaagd hebben met een koffer vol kleren uit huis te gaan.' Zo begon de onderduikperiode.

Eén van de helpers van de onderduikers was Bep Voskuijl. Zij kwam op 18-jarige leeftijd in 1937 in dienst bij Otto Frank als administratieve kracht. Bep groeide op in een groot gezin. Zij had zes zusters en één broer. Voor Bep

was het een grote steun dat haar vader Johan Voskuijl magazijnmeester was bij Opekta. Daardoor stond Bep niet alleen in deze zware opdracht. Het was Johan die de boekenkast maakte voor de toegang tot het Achterhuis.

Omdat er thuis vaak niet genoeg te eten was, at Bep regelmatig mee in het Achterhuis. Anne schrijft in haar dagboek: 'Bep heeft een gezonde eetlust, laat niets staan, is niet kieskeurig. Met alles kan men haar plezieren.' Anne kon bij Bep haar verhaal kwijt.

Onder andere over de hechte vriendschap tussen deze twee jonge vrouwen gaat het toneelstuk *Nummer 9 in het Achterhuis*. De try-out wordt gespeeld in de Doopsgezinde kerk van Haarlem op 1 mei. De overige drie voorstellingen worden gespeeld op 3 en 4 mei in de Schuur in Haarlem.

De zeventien acteurs, waarvan een aantal bekende gezichten van Doopsgezind Haarlem, spelen het verraad, de angsten, de onzekerheden en emoties. Zo verplaatsen de bezoekers zich zowel in de mensen in het voorhuis als de bewoners achter de boekenkast.

Als aan het eind van deze bijzondere voorstelling het licht dooft, ga je als bezoeker naar huis met de keiharde realiteit van nu. Dit toneelstuk had je niet mogen en ook niet willen missen. •

Marijke Kots is schrijver en regisseur. Dit toneelstuk werd in 2002 onder de naam *Prinsengracht 263* succesvol op de planken gezet.

door **Marijke Kots**

door Willemien Ruygrok

Jansje in Frans Hals

In mei 2018 bestond De Wereld van Jansje precies tien jaar. Bij een verjaardag hoort een cadeau.

Alle medewerkers van Jansje werden daarom individueel geportretteerd in de stijl en sfeer van Frans Hals. Daarnaast is een drietal groepsportretten, zogenaamde 'schuttersstukken', gemaakt. Waarom in de sfeer van Frans Hals? De ingang van de medewerkers van Jansje ligt in de Peuzelaarsteeg, waar, volgens overlevering, ook de achterdeur van het atelier van Frans Hals op uit kwam.

Bij het maken van de portretten ging het om het vastleggen van 'het momentum', vertelden de beide fotografen Lukas Göbel en Theo Captein. Ze formuleerden het zo: 'Het eerste moment is cruciaal: je kunt maar één keer in verse sneeuw stappen.' De rol van styliste Pythia Tarenskeen was ook groot, zij zorgde ervoor dat iedereen er tiptop uitzag. Op de vide boven fotogalerie De Gang zijn de individuele portretten te bewonderen in de vaste tentoonstelling. De schuttersstukken zijn daarvoor te groot, die hangen in het gebouw van de kerk. Het Frans Hals Museum wilde deze bijzondere werken ook graag hebben in hun collectie. Lukas Göbel en Theo Captein zijn aan het werk gegaan en hebben nieuwe afdrukken gemaakt. Dit is mede mogelijk gemaakt door het Jan Pieter van Vredfonds. Het Frans Hals heeft de stukken aan-

gekocht en heeft ze om de hoek van de beroemde Schutterszaal gehangen. Dat wil zeggen, daar hangt nu een van de schuttersstukken. De andere staan nog even in het depot.

Eind maart was er in het museum een feestelijke opening. Een aantal van de geportretteerde Jansjes was aanwezig en had hun trotse ouders meegenomen. Lidewij de Koekeek, de verse directeur van het Frans Hals, sprak de genodigden toe en trakteerde op koffie met iets lekkers.

Ga vooral eens kijken naar dit mooie portret, net buiten de Schutterszaal. ●

Jansje is een spraakmakend concept en verzacht de stad

column

onder de loep

Joep Stassen

Op maandagmorgen stond ik zomaar te preken in een bomvol Beatrixtheater in Utrecht. Op uitnodiging van het Ministerie van VWS waren zorgprofessionals uit het hele land bijeengekomen om te praten over de zorg voor mensen met een beperking.

Ik was niet gevraagd als prediker. Ik was gevraagd om de dag een vliegende start te geven, het liefst met wat humor en energie. Waarom haalde ik de bijbel erbij? Dat kwam door het thema van het congres: *We hebben ieders talent nodig om een gemeenschap te bouwen*. Want bij het woord talent denk ik meteen aan Mattheüs 25, de gelijkenis achtervolgt me al mijn hele leven.

Toen ik dat bijbelverhaal voor het eerst hoorde was ik totaal ontdaan. Dat de dienaar die zijn talent onder de grond had gestopt bij terugkeer van zijn heer zo op zijn flikker kreeg, dat zag ik niet aankomen. Ik vond het juist heel verstandig van hem. Maar nee dus, hij had moeten woekeren met zijn talenten.

Sindsdien ben ik doodsbenauwd dat ik niet genoeg met mijn talenten doe. Toen ik in de pupillen stopte met voetballen, heb ik God gevraagd mij het niet kwalijk te nemen. Ik had het beter aan de trainer kunnen vragen. Die had mij kunnen verzekeren dat er aan mij geen talent verloren zou gaan.

In een paar zinnen slingerde ik het verhaal de zaal in. Vanaf de eerste rij klonk een luid 'JA'. Ik vertelde verder over de terugkomst van de heer en dat hij zo boos was op de dienaar. Weer een luid 'JA' vanaf de eerste rij. Ik eindigde met de moraal: gebruik je talenten.

'JA'

'Wat is jouw talent?' vroeg ik aan de JA op rij 1. Het bleek een vrouw te zijn met zelf een beperking, ze had slecht zicht en praatte moeilijk. Ze antwoordde: 'Ik... ben... ook... een... inspirator!'

Het publiek reageerde uitgelaten. Er ging compassie door het theater en er zat opluchting bij dat de vrouw haar zin had weten af te maken.

Ik haalde haar het podium op. Toen ik een helpende hand aanbood sloeg ze die af. 'Niet... iedereen... met... een... beperking... heeft... altijd... hulp nodig.'

De zaal glimlachte groot. Humor en energie *all over the place*. Inderdaad, dacht ik, we hebben ieders talent nodig. Ik voelde me bevrijd. ●

uit | thuis tips

dekoloniseren

Adriaan van Dis is opgegroeid in een uit Indonesië gepatriëerd gezin, waar eenzijdig aanpassen het devies was. In zijn boek *De kolonie mept terug* geeft hij uitleg over de koloniale politiek. Bijvoorbeeld over het buitensporige geweld op Bali, waar de revolutie intens was, omdat de moeder van Soekarno er vandaan kwam.

Van Dis werd lid van een internationaal academisch leesgezelschap dat in een hoog tempo publicaties las van onder andere Aziatische intellectuelen zoals de Indiase Pankaj Mishra over kolonisatie en geïnstitutionaliseerd racisme. Hij deelt zijn nieuwe inzichten over hoe honderd jaar geleden geluiden ontstonden die nog steeds

relevant zijn voor het heden en de toekomst. Dat het IPCC, de VN-werkgroep over klimaatverandering, inmiddels bevestigt dat de klimaatcrisis wortelt in het fundament van kolonialisme. Het boekje eindigt met een pleidooi om uit je bubbel te komen: 'Het verleden kunnen we niet veranderen, maar de toekomst wel. Laten we in hemelsnaam onze geest dekoloniseren en al die zogenoemde nieuwkomers bij onze samenleving betrekken'.

De kolonie mept terug. Over witte arrogantie en voortschrijdend inzicht: een denkoefening en leesreis, Adriaan van Dis, 2024, uitgeverij Atlas Contact, € 12,99
Jet van Vrede

oorlogsgeschiedenis

Steeds meer mensen doen onderzoek naar hun wortels en duiken de archieven in of proberen op andere wijze familie verhalen naar boven te halen. Zo ook Doopsgezind Haarlem-lid Lucienne Aster. Zij ging op zoek naar de bijzondere oorlogsgeschiedenis van haar ouders. Aan moederskant zijn veel familieleden vermoord omdat ze joods waren. Luciennes moeder wist tijdig onder te duiken met haar moeder en zusje, zo overleefden zij de oorlog. Luciennes vader stond aan de andere kant. Hij was een stateloze Duitser en moest vechten in Hitlers leger. Na de oorlog ontmoetten deze twee mensen met twee heel verschillende achtergronden elkaar en werden verliefd en trouwden.

In het boek *Oorlog aan tafel* beschrijft Lucienne Aster hun uitzonderlijke levens.

Oorlog aan tafel, een familiegeschiedenis, Lucienne Aster, 2024, uitgave in eigen beheer, €22,50

Te bestellen via lucienneaster@gmail.com
In de kerk ligt een inkijkexemplaar van het boek.

'13 in De Gang'

Onder deze naam werken dertien studenten in het laatste jaar van de deeltijdopleiding van de Amsterdamse fotovakschool aan hun eindexamenexpositie. Het zijn dertien verschillende mensen met verschillende ideeën, ambities en stijlen maar met dezelfde passie voor fotografie.

De tentoonstelling is vanaf 19 juni twee weken lang in De Gang te zien. De officiële opening vindt plaats op zaterdag 22 juni.

colofon

Doopsgezind Haarlem verschijnt 4 x per jaar namens de Doopsgezinde gemeente Haarlem

redactie Anke van der Meer, Willemien Ruygrok, Jet van Vrede & Lineke van Welt
druk Drukkerij Torendruk, Nijkerk
oplage 800

foto's Anke van der Meer, tenzij anders vermeld

ontwerp & opmaak Susan de Loor, Kantoordeloor Haarlem
Het volgende nummer verschijnt op 3 augustus. Kopij uiterlijk 2 juli zenden aan redactie@doopsgezindhaarlem.nl of aan Doopsgezind Haarlem, Frankestraat 24, 2011 HV Haarlem.

Een vrijwillige bijdrage voor het magazine is welkom op rekeningnummer NL82 ABNA 05 61 23 48 76 t.n.v. de Verenigde Doopsgezinde Gemeente te Haarlem, o.v.v. *magazine*.

facebook Doopsgezind Haarlem
[doopsgezindhaarlem.nl](https://www.facebook.com/doopsgezindhaarlem.nl)
© Doopsgezind Haarlem 2024